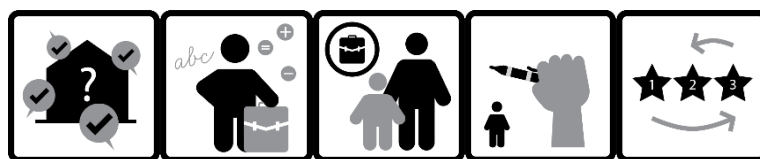

Odborné postupy

v pedagogickej a poradenskej praxi

Vývinové poruchy učenia

Dysortografia – diagnostika, intervencie

Kompetenčný rámec:

ZARIADENIE/A	CPaP
ODBORNÝ ZAMESTNANEC/CI	ŠPECIÁLNY PEDAGÓG
VEKOVÁ KATEGÓRIA	I. STUPEŇ ZŠ
FORMA	INDIVIDUÁLNA
VYPRACOVAL/A	MGR. EVA ZBUDILOVÁ, ŠPECIÁLNY PEDAGÓG
DÁTUM	Marec 2022
KONZULTANT/KA	PaedDr. KATARÍNA KLINKOVÁ
EDITOR/KA	Mgr. JANA ZEMBOVÁ, PhDr. Ivana Drangová, Mgr. ZDENKA VALEKOVÁ

Vývinové poruchy učenia

Dysortografia – diagnostika, intervencie

Úvod do problematiky

Vývinová porucha učenia (ďalej len „VPU“) je definovaná ako neschopnosť naučiť sa čítať, písať a počítať pomocou bežných výukových metód pri priemernej inteligencii a primeranej sociokultúrnej príležitosti. Žiaci, ktorým boli diagnostikované poruchy učenia, sa označujú ako žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Tieto poruchy sú vrodené alebo získané v ranom detstve. Vznikajú určitým poškodením v období pred narodením, pri narodení a často po narodení dieťaťa. Čiastočnú úlohu tu zohráva dedičnosť, prípadne kombinácia dedičnosti s vyššie uvedenými ťažkosťami. Etiológia nemusí byť vždy príliš jasná, uvádza sa súvislosť s lateralizáciou, s poruchou spolupráce mozgových hemisfér alebo s poruchami vývinu dieťaťa.

Dysortografia je špecifická porucha pravopisu, ktorá sa väčšinou vyskytuje vo vzájomnej kombinácii s dyslexiou, ojedinele samostatne. Vzniká na podklade poruchy fonemického sluchu /fonemického uvedomovania/, narušená je sluchová perцепcia, najmä schopnosť sluchového rozlišovania, schopnosť sluchovej analýzy a syntézy, sluchová orientácia a sluchová pamäť. Problematické môže byť aj vnímanie rytmu a schopnosť jeho reprodukcie. Deti s dysortografiou mávajú v dôsledku vyššie uvedených ťažkostí často zhoršený jazykový cit. Tieto deficity sa prehlbujú, pokiaľ je prítomná aj porucha koncentrácie pozornosti. Ťažkosti sa môžu vyskytovať aj v ďalších perцепčných oblastiach, napríklad v zrakovom vnímaní. Takéto oslabenia najčastejšie spôsobujú deťom problémy pri písaní formou diktátu. Dôvodom je znížená schopnosť sluchom zachytiť, analyzovať a reagovať na hovorené slovo a toto previesť do písanej podoby. V praxi to znamená, že hoci dieťa dobre počuje diktované slovo, nedokáže identifikovať jednotlivé hlásky a napíše slovo tak, ako „počuje“. Dochádza ku sluchovým klamom, zámenám, čoho dôsledkom je komolenie slov, vynechávanie alebo pridávanie a zámeny písmen, prípadne slabík alebo nesprávna aplikácia gramatických pravidiel. (Jucovičová, Žáčková, 2014)

K oblastiam (čiastkovým funkciám), ktoré sledujeme pri diagnostickom vyšetrení, patria:

- fonologické a fonemické uvedomovanie
- akustická a verbálna pamäť
- špecifické asimilácie
- artikulačná obratnosť
- jazykový a gramatický cit
- aplikácia osvojených gramatických pravidiel

Pravopis slovenského jazyka tvorí integrálnu súčasť vyučovania slovenčiny v základných školách. Ak písanie chápeme ako produktívnu komunikačnú spôsobilosť, cieľom ktorej je vyjadrovanie a tvorba, pravopis je nástrojom, ktorým sa realizuje. Pravopisné pravidlá, umožňujúce správne písanie slov a viet, sa vyučujú ťažiskovo v 1. – 4. ročníku ZŠ. Náš pravopis sa riadi viacerými princípmi. Fonematický princíp (fonéma sa píše vždy jedným a tým istým písmenom), morfematický princíp (ide o schopnosť dať jazykové formy do vzťahu s ich významami a gramatickými funkciami), etymologický princíp (kde nejestvuje pravidlo, ale žiak sa musí pravopis týchto slov naučiť naspamäť) a gramatický princíp (uplatňovanie znalostí o gramatických kategóriách - Mikulajová a kol., 2012)

Pokiaľ sa objaví u dieťaťa v školskom veku porucha učenia, ktorú je potrebné odstraňovať, musí sa vytvoriť určitá koncepcia nápravy - **intervencia**. Táto by sa mala riadiť istými pravidlami, ktoré dodávajú intervenciám účinnosť.

1. *zameranie intervencií na špecifikum jednotlivého prípadu*
 2. *psychologická analýza celkovej situácie dieťaťa*
 3. *čo najpresnejšia diagnostika ťažkostí dieťaťa*
 4. *stanovenie vhodnej obtiažnosti pred začatím nápravy*
 5. *snaha zažitia úspechu hneď pri prvej nápravnej hodine*
 6. *postupovať po malých krokoch*
 7. *pravidelnosť pri práci*
 8. *porozumenie jednotlivým cvičeniam*
 9. *vytvorenie optimálnych podmienok na dostatočné sústredenie*
 10. *náprava si vyžaduje dlhodobý nácvik*
 11. *zautomatizovanie rozvíjanej schopnosti*
 12. *používať čo najprirodzenejšie metódy a techniky*
 13. *predkladanie cvičení, ktoré majú štruktúru*
- (Pokorná, 2010)

Základné princípy

Pre zistenie príčin zlyhávania žiaka v škole je potrebné odborné diagnostické vyšetrenie. Prvý, kto si všimne, že žiak má problém, je učiteľ /prípadne rodič/. Učiteľ môže v rámci činnosti podpornej úrovne 1. stupňa¹ poskytnúť v prvom kroku podpory pedagogickú diagnostiku zameranú na všetky aspekty celostného rozvoja žiaka – učiteľ dokáže identifikovať u žiaka jeho talenty alebo ťažkosti vo vzdelávaní, sociálne a rodinné vzťahy a pod. Pedagogická diagnostika predstavuje dôležitý vstupný údaj pre všetkých aktérov, ktorí vstupujú do výchovy, vzdelávania a zabezpečovania podpory pre žiaka. Je jedným z východísk pri nastavovaní podpory pre žiaka. Podľa výstupov z pedagogickej diagnostiky prispôsobuje učiteľ výchovno-vzdelávaciu činnosť každému žiakovi tak, aby podporovala jeho celkový rozvoj a zohľadňovala jeho individuálne potreby, silné a slabé stránky. Spolupracuje pri tom so samotným žiakom, pedagogickým asistentom, školským podporným tímom a zákonným zástupcom (ďalej len „ZZ“) žiaka. Cieľom je zabezpečiť optimálne podmienky pre sociálno-emocionálny, kognitívny a osobnostný rozvoj žiaka.

V prípade, že činnosti podpornej úrovne 1.stupňa nie sú pre žiaka dostatočné, osoby zodpovedné za poskytovanie podpory na tomto stupni navrhnu zapojiť do podpory žiaka podpornú úroveň 2.stupňa, príp. ďalšieho stupňa.

V prípade, že je žiak odoslaný do poradenského centra, nastupuje samotná diagnostika ako proces, kedy sa zisťujú anamnestické údaje, uskutoční sa psychologické a následne špeciálno-pedagogické vyšetrenie. Psychológ alebo špeciálny pedagóg pred administráciou testov vedie s rodičom anamnestický rozhovor. Počas konzultácie, ktorej cieľom je anamnestický rozhovor, sa zisťuje školská, rodinná a zdravotná anamnéza dieťaťa. Snahou odborníka je získať čo najviac informácií, ktoré môžu úzko súvisieť so zlyhávaním dieťaťa v škole.

Pred samotnou diagnostikou je potrebné nadviazať so žiakom kontakt, vytvoriť príjemnú a priateľskú atmosféru, stručne oboznámiť dieťa, prečo prišlo na vyšetrenie a aké úlohy bude riešiť. Po skončení diagnostiky vieme predbežne informovať rodiča, v ktorej oblasti sú výsledky slabšie a čo môže byť príčinou problémov v učení. Po spracovaní výsledkov spoločne konzultuje /psychológ, špeciálny pedagóg/ závery a odporúčania, ktoré navrhujú rodičovi. V prípade potreby kontaktujú školu a idú pozorovať žiaka na vyučovanie, súčasne konzultujú s učiteľom a školským špeciálnym pedagógom. Pokiaľ psychológ a špeciálny pedagóg majú všetky potrebné výsledky a informácie, kontaktujú rodiča a dohodnú si termín na konzultáciu výsledkov a odporúčaní. Tieto sprostredkujú rodičovi osobne, na individuálnom stretnutí s každým odborným zamestnancom. V prípade potreby dieťa odporúča na ďalšie odborné vyšetrenie, najčastejšie to býva k neurológovi, logopédovi alebo pedopsychiatrovi.

Pri príznakoch VPU (zistení čiastkových deficitoch) navrhuje špeciálny pedagóg rodičovi korekčné cvičenia, ktoré sú zamerané na rozvoj oslabených čiastkových funkcií a nápravu ťažkostí spojených s dysortografiou. Korekčné cvičenia vykonáva špeciálny pedagóg podľa potreby a úvodné stretnutia vždy za

¹ Podporná úroveň 1. stupňa <https://www.minedu.sk/data/att/22169.pdf>

prítomnosti rodiča /prípadne aj priebežne/. Po každej intervencii prebieha konzultácia, kde rodičovi poskytuje potrebné poradenstvo k práci v domácom prostredí, pretože je nevyhnutné precvičovať aj doma. Súbežne, počas nápravného obdobia komunikuje telefonicky alebo osobne s učiteľmi, školským špeciálnym pedagógom alebo odbornými zamestnancami školy. Zisťuje, či dieťa napreduje z ich pohľadu a ako prípadne môžu oni postupne pomáhať s nápravou. Podľa potreby pozoruje dieťa aj počas vyučovania alebo jednotlivo konzultuje najčastejšie chyby v písomnom prejave s vyučujúcimi.

Pokiaľ ide o žiaka, ktorý má diagnostikované špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby (ďalej len „ŠVVP“) a má v škole vypracovaný individuálny vzdelávací program, komunikuje so školou a rodičom prehodnocovanie alebo aktualizovanie dohodnutých postupov.

Ciele

Žiak môže zlyhávať v škole z najrôznejších príčin. Dôležitá je včasná a podrobná diagnostika, ktorej cieľom je odhaliť podstatu problému. Je potrebné mať na zreteli, že celý diagnostický proces môže byť dlhodobou záležitosťou, pretože psychológ alebo špeciálny pedagóg môžu odhaliť taký problém, ktorý potom vedie k ďalším odborným vyšetreniam. Pri dysortografii /ale aj dyslexii a iných VPU/ je to často spolupodieľanie sa oneskoreného vývinu reči, nesprávnej výslovnosti, prípadne poruchy aktivity a pozornosti alebo iných pridružených ťažkostí. Z výsledkov diagnostiky môžeme následne rodiča nasmerovať k ďalšiemu odborníkovi, poskytnúť poradenstvo k prístupu v učení, vysvetliť, prečo má jeho dieťa v škole zlé známky a pomôcť porozumieť dôvodom zlyhávania. Na základe diagnózy vieme následne poskytnúť škole odporúčania pri vzdelávaní, spolupracovať s odbornými zamestnancami školy, poskytnúť podrobné informácie pre pedagogického asistenta, pokiaľ tohto odporúčame. V neposlednom rade je cieľom diagnostiky zvoliť najvhodnejší postup a formu intervencií. Ich cieľom je rozvoj oslabených alebo nerozvinutých čiastkových funkcií, vychádzajúci z aktuálneho stavu a konkrétnych prejavov poruchy. Volíme také cvičenia, ktoré sú vo svojej podstate hravé, pre dieťa zaujímavé, motivujú dieťa k spolupráci a nezaťažujú ho. V priebehu intervencie – reedukácie (korekcie) je potrebné zvoliť správny postup, metódy aj pomôcky a približný časový harmonogram. Po určitom čase zhodnocujeme efekt reedukačných (korekčných) cvičení, a to konzultáciami s rodičom, učiteľmi, školským špeciálnym pedagógom prípadne inými odbornými zamestnancami školy. Konečným cieľom reedukácie (korekcie) je dosiahnuť najvyššiu možnú úroveň nápravy, v rámci individuálnych možností dieťaťa.

Postup riešenia

Každej diagnostike a intervencii predchádza **žiadosť o vyšetrenie**, o ktorú osobne, telefonicky, poštou, poprípade emailom požiada zákonný zástupca, riaditeľ školy alebo ním poverený pedagogický alebo odborný zamestnanec, alebo školského zariadenia, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo plnoletý žiak sám. Táto sa zaeviduje v poradenskom zariadení a následne si ju prevezme psychológ, ktorý sa oboznámi s prípadom.

Žiadosť podaná školou má zvyčajne univerzálny vzor, ktorý si vie škola nájsť na stránke zariadení poradenstva a prevencie. Obsahuje základné informácie o žiakovi (meno, priezvisko, dátum narodenia, bydlisko, ročník, meno triedneho učiteľa), dôvod zaslania žiadosti, podrobný popis (školský záznam o žiakovi, priebeh školskej dochádzky, školský prospech, podrobnejší popis práce a správania žiaka na vyučovaní, prípadne v ŠKD, motivačné činitele, aktivita v záujmových krúžkoch, osobnostné črty žiaka, spolupráca rodiča so školou a pod.) a prílohy (zoznam ťažkostí správania v škole, zoznam ťažkostí správania v rodine). Rodič najčastejšie žiada o vyšetrenie telefonicky alebo osobne, a v tomto prípade zaznamenáme najdôležitejšie stručné informácie, ktoré potrebujeme vedieť do žiadosti o vyšetrenie/ poskytnutie odbornej činnosti. Pokiaľ rodič súhlasí, kontaktujeme školu a vyžiadame si pedagogickú charakteristiku žiaka od triedneho učiteľa alebo konzultujeme ťažkosti žiaka so školským špeciálnym pedagógom.

Prvý, kto prichádza do kontaktu s rodičom a dieťaťom, je psychológ, pretože tento posudzuje potrebu ďalšej odbornej starostlivosti na základe výsledkov psychologической diagnostiky. Po preštudovaní informácií

uvedených v žiadosti o vyšetrenie kontaktuje rodiča /resp. zákonného zástupcu - ZZ/ a spoločne si stanovia termín na stretnutie (do 30 dní od doručenia žiadosti), prípadne už aj na vyšetrenie dieťaťa. Samotnej diagnostike predchádza **anamnéza**, ktorú zaznamenávame do osobného spisu dieťaťa počas osobnej konzultácie s rodičom, prípadne so ZZ. Pri ťažkostiach s učením je následne po **psychologickom vyšetrení odporúčané špeciálnopedagogické vyšetrenie, prípadne aj iné odborné vyšetrenie**.

Psychológ a špeciálny pedagóg spoločne konzultujú výsledky dieťaťa po absolvovaní potrebných vyšetrení, v prípade potreby so súhlasom rodiča a školy uskutočnia pozorovanie dieťaťa na vyučovacom procese. Tu je priestor aj na **osobnú konzultáciu s triednym učiteľom, školským špeciálnym pedagógom alebo školským psychológom**. Po ukončení všetkých potrebných úkonov k stanoveniu záverov a odporúčaní pre žiaka, rodiča a školu sa psychológ a špeciálny pedagóg opätovne skontaktuje s rodičom, prípadne so ZZ. Na osobnom stretnutí prebieha **konzultácia výsledkov vyšetrení a odporúčaní** stanovených na základe diagnostického procesu.

Stanovením diagnózy VPU – dysortografia má žiak identifikované ŠVVP, preto špeciálny pedagóg môže **navrhnuť možnosť individuálnej integrácie žiaka v bežnej základnej škole**. Podrobne sú všetky náležitosti s týmto spojené uvedené v diagnostickej správe. To znamená, že táto správa obsahuje postup odbornej starostlivosti a podmienky vzdelávania. Sú to informácie adresované nielen rodičovi, ale aj škole. Podmienkou takejto formy vzdelávania žiaka je súhlas rodiča, ktorý si následne podáva v škole písomnú žiadosť, ktorej súčasťou sú diagnostické správy vypracované poradenským zariadením. Túto riaditeľ prerokuje na pedagogickej rade školy s vyučujúcimi. Po prerokovaní a odsúhlasení je žiak evidovaný ako žiak so ŠVVP z dôvodu zdravotného znevýhodnenia – VPU. Triedny učiteľ v spolupráci so školským špeciálnym pedagógom, pedagogickým asistentom a odbornými zamestnancami školy, prípadne špeciálnym pedagógom zariadenia poradenstva a prevencie a po konzultácii so zákonným zástupcom pripravuje potrebnú dokumentáciu individuálne začleneného /integrovaného/ žiaka. Vyplní tlačivo „NÁVRH na vzdelávanie dieťaťa alebo žiaka so ŠVVP v MŠ, ZŠ, SŠ alebo ŠŠ“, pripraví „Informovaný súhlas“ pre rodiča a oboznámi ho s náležitosťami s tým spojenými, priloží správy z odborných vyšetrení. Poverený zamestnanec vypracuje IVP v prípade, ak žiakovi jeho „špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby neumožňujú, aby sa vzdelával podľa školského vzdelávacieho programu školy, ktorú navštevuje“² IVP sa vypracúva, ak žiak potrebuje úpravy vzdelávania, ktoré nie sú zahrnuté v školskom vzdelávacom programe (ďalej ŠkVP) konkrétnej školy. Osobitosti vzdelávania žiaka s VPU a prvky „Vzdelávacieho programu pre žiakov s VPU“ je možné zakomponovať do ŠkVP. V tom prípade žiak postupuje v zmysle legislatívy podľa ŠkVP. Pri vypracovávaní IVP vychádzame zo záverov a odporúčaní poradenského zariadenia a zo „Vzdelávacieho programu pre žiakov s VPU pre primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie“. Poverený zamestnanec pri tvorbe IVP spolupracuje s ostatnými vyučujúcimi žiaka, odbornými a pedagogickými zamestnancami školy, prípadne so špeciálnym pedagógom a psychológom poradenského zariadenia. Zákonný zástupca žiaka má právo sa s týmto programom oboznámiť. IVP je dokument, ktorého účelom je plánované a koordinované vzdelávanie žiaka s ohľadom na jeho špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a individuálne možnosti.

V priebehu školského roka sa IVP môže meniť, dopĺňať a prehodnocovať, pokiaľ je to opodstatnené.

IVP obsahuje:

1. základné informácie o žiakovi a vplyve jeho diagnózy na výchovno-vzdelávací proces
2. požiadavky na úpravu prostredia školy a triedy /ak je to potrebné/
3. modifikáciu učebného plánu a učebných osnov /ak je to potrebné/
4. aplikáciu špeciálnych vzdelávacích postupov
5. špecifické postupy hodnotenia učebných výsledkov žiaka
6. špecifiká organizácie a foriem vzdelávania
7. požiadavky na zabezpečenie kompenzačných pomôcok a špeciálnych učebných pomôcok

Pokiaľ si zdravotné znevýhodnenie žiaka vyžaduje ďalšie individuálne požiadavky na vzdelávanie, tak sa uvedú v IVP.

Vzdelávanie žiaka so ŠVVP podľa odporúčaných kritérií je záležitosťou najmä školy, veľmi dôležitá je spolupráca rodiča a v neposlednom rade aj pomoc samotnému dieťaťu. V prípade potreby odborný

² Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) § 7a

zamestnanec Centra poradenstva a prevencie odporúča pomoc pedagogického asistenta. Nestačí len upraviť podmienky a formy vzdelávacieho procesu, rodičovi je potrebné poskytnúť poradenstvo a dieťaťu intervencie. Tieto v ideálnom prípade prebiehajú počas vyučovacieho procesu, so školským špeciálnym pedagógom alebo so špeciálnym pedagógom zariadenia poradenstva a prevencie.

ŠPECIÁLNOPEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

Zistiť príčiny zlyhávania dieťaťa vo vzdelávacom procese, správne nastaviť cieľnú podporu žiakovi so ŠVVP a stanoviť diagnózu je predmetom diagnostického procesu. Diagnostický proces čerpá cenné informácie z pedagogickej diagnostiky a orientačnej diagnostiky školského špeciálneho pedagóga konkrétnej školy. Zefektívňuje sa tak multidisciplinárna spolupráca medzi pedagogickými a odbornými zamestnancami v rámci úrovne podpory 1. až 3. stupňa.

Špeciálnopedagogická diagnostika v zariadení poradenstva a prevencie má niekoľko fáz:

1. príprava na diagnostické vyšetrenie

- analýza dôvodov vyšetrenia, vychádzame z informácií v žiadosti zo školy alebo v žiadosti rodiča
- príprava potrebných testových pomôcok s ohľadom na vek klienta a charakter problémov
- konzultácia s rodičom o ťažkostiach s ktorými prišli, prípadne doplnenie potrebných informácií
- oboznámenie klienta /dieťaťa/ s účelom a priebehom vyšetrenia, nadviazanie kontaktu
- vytvorenie bezpečnej atmosféry

2. diagnostické vyšetrenie

- administrácia pripravených testových pomôcok
- priebežné zaznamenávanie správania a postrehov z jednotlivých činností, ktoré môžu byť dôležité pri interpretácii výsledkov
- krátky rozhovor s klientom /dieťaťom/ po ukončení testovania
- konzultácia s rodičom o predbežných výsledkoch a priebehu uskutočneného vyšetrenia

3. formulácia záveru a podporných opatrení

- analýza výsledkov vyšetrenia
- konziliárne zhodnotenie výsledkov a formulovanie záveru vyšetrení
- stanovenie opatrení /podpora, reedukácia, intervencie/

4. oboznámenie s výsledkami

- konzultácia s rodičom

Diagnostické špeciálnopedagogické vyšetrenie je zamerané na diagnostiku čiastkových funkcií a ich oslabení a na diagnostiku školských spôsobilostí, vedomostí a učebných návykov. Hodnotí dopad zdravotného znevýhodnenia na školský a mimoškolský život žiaka.

Pre vyšetrenie dysortografie používame niekoľko diagnostických metód:

1. štandardizované skúšky

- Skúška čítania (T-202) /Matějček a kol./
- Skúška čítania pre mladší školský vek /Váryová/
- Test čítania s dopĺňovaním slov /Mikulajová, Vencelová, Caravolas/
- Súbor testov na hodnotenie pravopisných schopností pre školskú a klinickú prax (mladší školský vek) /Caravolas, Mikulajová, Vencelová/
- MABEL - batéria testov ranej gramotnosti /Mikulajová, 2018/
- Diagnostika špecifických porúch učenia (T-239) /Novák, 2002/

- Skúška laterality (T-116) /Matejček, Žlab/
- Žlabova skúška jazykového citu /upravili Mikulajová, Rafajdusová, 1993/
- Pamäťový test učenia (T-95)
- Test obkresľovania (T-32)
- Test rizika porúch čítania a písania pre začínajúcich školákov /Kucharská, Švancarová/
- Diagnostická metóda na zisťovanie deficitov čiastkových funkcií u školských detí (T-254) /B. Sindelar/
- Dotazníky pre učiteľov na hodnotenie gramotnosti žiakov (Váryová)

2. orientačné skúšky

- odpis, prepis, diktát /administrujeme podľa potreby/
- matematika /orientačné zistenie matematických vedomostí/
- čítanie /administrujeme podľa potreby/
- autodiktát /administrujeme podľa potreby/

3. analýza školských a domácich zošitov alebo písomných prác /diktáty – kontrolné, cvičné, domáce, odpisy, prepisy, slohové práce, matematické zošity, zošity ANJ/

4. pozorovanie a rozhovor /sledovanie žiaka pri práci – psychomotorické a pracovné tempo, koncentrácia pozornosti, motorická instabilita, spolupráca, porozumenie zadaniam, očný kontakt, spontánnosť pri rozhovore a vypracovávaní zadaných úloh, samostatnosť, vyjadrovacie schopnosti, úchop písacieho náčinia, rýchlosť vybavovania informácií a iné skutočnosti spojené s potrebou zaznamenávania pre interpretáciu a vyhodnotenie výsledkov/

ŠPECIÁLNOPEDAGOGICKÁ INTERVENCIA

Na základe výsledkov psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia je možné posúdiť, v ktorých oblastiach má žiak oslabenie, resp. čo treba u žiaka rozvíjať. Preto sú odporúčané v prípade VPU intervencie, zamerané na reedukáciu (korekciu) ťažkostí. Cieľom je dosiahnuť postupné zlepšenie úrovne narušených alebo oslabených funkcií, potrebných pre čítanie, písanie a počítanie. To znamená, že snahou je dosiahnuť rozvinutie takejto schopnosti (spôsobilosti) na prijateľnej úrovni alebo čiastočnú kompenzáciu ťažkostí vyplývajúcich z VPU.

Intervencia pri dysortografii je zameraná na rozvoj fonemického sluchu, kde rozvíjame sluchovú percepciu – sluchovú diferenciáciu, sluchovú analýzu a syntézu, sluchovú percepciu a sluchovú pamäť. K dysortografickým symptómom patrí aj oslabený jazykový cit a oslabené zrakové vnímanie. Tieto oblasti sú obsahom intervencie, ktorá prebieha v pravidelných intervaloch v škole /so školským špeciálnym pedagógom/, v zariadeniach poradenstva a prevencie /so špeciálnym pedagógom/ a v domácom prostredí /s rodičom/. Dôsledkom a najviac viditeľným problémom je vysoká chybovosť v diktátoch. Chyby bývajú aj v prepisovanom alebo odpisovanom texte a v slohových prácach, v neposlednom rade v poznámkových textoch a písomných prácach. Cvičenia, ktoré využívame, sa zameriavajú na oslabenú oblasť, ktorá sa pri diagnostickom vyšetrení prejavila ako oslabená alebo deficitná.

Jednotlivé cvičenia priebežne konzultujeme s rodičom a poskytujeme poradenstvo pri práci v domácom prostredí.

Rozvoj oslabených funkcií

1. Sluchová analýza a syntéza

Fonemické uvedomovanie, pokiaľ nie je dostatočne rozvinuté, je jednou z hlavných príčin vývinových porúch písania /ale aj čítania, pretože sa často vyskytujú súčasne/. Vyžaduje chápanie, že slová majú okrem významu i zvukovú formu, a tú tvoria reťazce plynulo vyslovených hlások – uvedomovanie hláskovej štruktúry. Pri diagnostickom vyšetrení zisťujeme sluchovú analýzu a syntézu, kde má dieťa rozložiť počuté slovo na hlásky a naopak, z počutých hlások slovo zložiť. Neschopnosť dieťaťa zvládnuť takúto úlohu

spôsobuje v písaní diktátov veľkú chybovosť /vynechávanie alebo pridávanie písmen, inverzia písmen alebo komolenie slov/.

- Už v predškolskom veku je dôležitá **prevencia** pred vývinovými poruchami učenia. Nácvik pomocou metodiky „Tréning fonematického uvedomovania podľa D.B. El'konina“ je vhodný pre deti s rizikovým vývinom, pre deti, ktoré pokračujú v plnení povinného predprimárneho vzdelávania, ale môže byť použitý aj k prehĺbovaniu jazykovej pripravenosti pre ostatné deti v predškolskom a v mladšom školskom veku. Jednotlivé úlohy sú hravé a pútavé, deti pracujú so šlabikárom a rôznymi pomôckami. Učia sa porozumieť slabikovej štruktúre slova, vyčleniť prvú a poslednú hlásku v slove, poskladať jednoduché a krátke slová z počutých hlások, spoznávajú a učia sa rozlíšiť samohlásky, spoluhlásky a dvojhlásky, prípadne tvrdé a mäkké spoluhlásky.
- Ako prvé sa trénuje **slabikovanie**, aby dieťa vedelo správne jednotlivé slová rozdeliť na slabiky. V prípade, že bude písať dlhšie alebo zložitejšie slovo, vie si pomôcť - diktuje si slovo po slabikách. Slabikovanie je možné trénovať vytlieskavaním, hrou na robota, použitím pracovných listov s obrázkom a schémou slabiky.
- Keď má dieťa slabikovanie dostatočne osvojené, môžeme trénovať vyčleňovanie prvej hlásky z počutého slova. Dieťaťu sa vysloví slovo a požiada sa ho, aby povedalo **prvú hlásku**, teda na čo sa slovo začína. Na túto fázu nácviku zvyčajne nie je potrebný dlhý čas, pretože si to rýchlo deti osvoja. V prípade, že sa to nedarí, dieťa má ťažkosti vyčleniť prvú hlásku, je potrebné zvoliť hlasový dôraz na prvú hlásku /hrad, autobus/, prípadne prvú hlásku „potiahnuť“ /ssslimák, vvvvláčik, rrrryba/, alebo mierne pri výslovnosti túto hlásku oddeliť od ostatných /o-braz, t- ma/.
- Pokračuje sa s nácvikom vyčleňovania **poslednej hlásky**, vyberajú sa e však ako prvé slová končiace spoluhláskou a až potom samohláskou. Poslednú hlásku dôrazne vysloviť, aby dieťa porozumelo zadanie. Výber slov je veľmi dôležitý, pri výrazných ťažkostiach voliť viac slov po sebe, ktoré končia na rovnakú spoluhlásku /pes, nos, autobus/. Následne skúsiť pridať slová, v ktorých sa posledná hláska mení /mak, mravec, balón/. Pri dobre osvojenej tejto časti nácviku, je možné pokračovať vo vyčleňovaní poslednej hlásky, kde slovo končí na samohlásku. Možno je využiť pomocné metódy, jednou z nich je napríklad otvorenie úst v dohodnutom tvare, so zvýraznenou výslovnosťou /o – okrúhle ústa, u – výrazne špúlime dopredu, i – široko usmiate ústa, e – mierne usmiate a pootvorené, a – výrazne otvorené ústa/. Začínať slovami, ktoré sa iba skloňujú, aby dieťa pochopilo a počulo rozdiel v poslednej hláske /hrušk-a, hrušk-u, hrušk-e, hrušk-y/. Ďalšou možnosťou je hlasové odčlenenie poslednej hlásky /aut-o, slniečk-o, varešk-a/. Následne vyberať rôzne slová, končiace na rôzne samohlásky. Precvičiť dostatočné osvojenie hrou „slovná reťaz“, ukladáním alebo dopĺňaním písmen na kartičkách, prípadne v pracovných listoch a podobne.
- Ďalšou fázou je **rozklad slov na hlásky a skladanie slov z hlások**. Postupovať od krátkych a jednoduchých slov po náročnejšie. Začínať jednoslabičnými slovami s otvorenými slabikami, postupne pridávať zatvorené slabiky, nakoniec slová so spoluhláskovou skupinou a dvoj a viacslabičné slová. Je jednoduchšie, ak sú zároveň použité kartičky s písmenami, pretože sa dieťa môže oprieť o zrakový podnet a svoju chybu ľahšie postrehne, prípadne aj opraví samo.

Využiť je možné rôzne didaktické pomôcky alebo pracovné listy, prípadne iné dostupné materiály. Osvojenie analýzy a syntézy precvičovať dovtedy, kým dieťa nemá zautomatizované tieto funkcie.

2. Rozlišovanie mäkkých a tvrdých slabík /di-dy, ti-ty, ni-ny/

Najvhodnejšou metódou je **opakovanie slov** po špeciálnom pedagógovi (odbornom poradenskom pracovníkovi) /prípadne rodičovi/. Vysloviť slovo, dieťa opakuje, dohliadnúť na správnu výslovnosť slabiky a následne povie, či počuje mäkkú alebo tvrdú slabiku. K dispozícii môžu byť kartičky s jednotlivými slabikami a tieto dieťa ukazuje. Obmenou môžu byť kocky, ktoré stláča /tvrdé, mäkké/, kartičky s farebnými slabikami /tvrdé – modré, mäkké – červené/ a podobne. Aby bola intervencia rôznorodá, zvoliť pracovný list, kde dieťa **dopĺňa slabiku do slov**, vyfarbuje danou farbou tvrdé a mäkké slabiky, **opravuje nesprávne napísané slová** a podobne. Slová vždy vysloví najskôr špeciálny pedagóg, dieťa zopakuje slovo a následne doplní podľa zadania.

Výber precvičovaných slov je veľmi dôležitý. Najskôr zaraďovať slová, kde je precvičovaná slabika na začiatku slova. Postupne pridávať slová, kde je precvičovaná slabika na konci slova. Až v poslednej etape zaraďovať slová, kde sú takéto slabiky v strede slova, pretože táto časť je na sluchové rozlíšenie najťažšia.

3. Diferenciácia dĺžky samohlások /a-á, e-é, i-í, u-ú, o-ó/

Spočiatku výrazne vysloviť dlhú samohlásku v danom slove – „potiahnuť“, no samotný nácvik by mal byť pri **spontánnom vyslovovaní**. Je vhodné naučiť dieťa dbať na správnu výslovnosť, kde počuť dlhú samohlásku aj keď „sa výslovnosť nepreháňa“. Niektoré deti vyslovujú nesprávne – krátko, čo býva často odpozorovaný jav podľa vzoru prostredia, kde dieťa vyrastá. Dbať aj na čítanie, pri ktorom treba upozorniť dieťa, pokiaľ nečíta správne dlhé slabiky. Naučiť ho zopakovať slovo tak, ako ho my vyslovíme. Nápomocná môže byť metóda **priradovania schémy k danej slabike** /čiarky, bodky/. Na začiatku predkladáte dieťaťu pracovný list so slovami, ktoré obsahujú aj dlhé samohlásky a tieto oddeľuje čiarou na slabiky. Následne každej slabike dokreslí značku – bodka znamená krátka slabika bez dĺžna, čiarka znamená dlhá slabika s dĺžnom. Potom už jednotlivé slová počúva, opakuje a píše schému /banány - bodka, čiarka, bodka/. Najťažšou etapou je vymyslenie slova podľa vopred napísanej schémy, preto ju zaraďovať až na koniec /bodka, bodka, čiarka – vodopád/.

Využiť prípadne **bzučiak**, čo je zvuková pomôcka. Obmenou teda môže byť stláčanie spínača podľa dĺžky danej slabiky /banány – krátke stlačenie, dlhé stlačenie, krátke stlačenie/. Využiť takisto rôzne pracovné listy, kde sa dopĺňa dĺžka na základe vysloveného slova špeciálnym pedagógom, alebo sa číta a zároveň dopĺňa dĺžka, prípadne iné možnosti precvičenia v papierovej forme.

4. Diferenciácia tvarovo a zvukovo podobných písmen /a-o-e-u, m-n, l-k-h, b-d-p/

Zámeny podobných písmen sú dôsledkom oslabenej zrakovej pamäte, zrakového vnímania a pravoľavej orientácie. Dieťa dané písmeno izolovane ovláda, vie ho aj správne identifikovať – avšak stupeň vybavovania je pomalý, nie pohotový. V slovách často urobí chybu z dôvodu, že sa tieto dve písmená podobajú tvarom a ono si dostatočne nezafixuje spojenie hláska – písmeno, fonéma/graféma. Potrebuje preto pomoc obrázka, ktorý sa na dané písmeno začína /mačka-m, nos-n/.

Nácvik diferenciácie podobných písmen býva dlhodobejšou záležitosťou ako iné oslabenia. Súčasne môže prebiehať **tréning pamäti aj fixácia tvarov písmen**. Jednotlivé písmená modelovať, obkresľovať, dopĺňať do slov alebo pomocou rôznych zábavných činností fixovať. Na začiatku intervencie pracovať s obrázkami konkrétnych predmetov – rozlišovanie, hľadanie rozdielov, spájanie rovnakých obrázkov, tvorenie dvojíc, trojíc, dokresľovanie chýbajúcej časti, hľadanie tieňov a podobne. Postupne takéto úlohy precvičovať s geometrickými tvarmi, s abstraktnými obrázkami, písmenami, a nakoniec aj s číslami. Jednotlivé úlohy sa musia predkladať podľa obtiažnosti, to znamená, že umiestnenie aj počet obrázkov voliť najskôr najjednoduchšie. Začínať predkladať obrázky /písmená, čísla/ v riadku, v stĺpci, neskôr skúsiť umiestnenie na ploche. Počet spočiatku voliť nižší, postupne počet prvkov zvyšovať.

5. Diferenciácia sykaviek /s-š, c-č, z-ž, dz-dž/

Niekedy je takýto problém dôsledkom nesprávnej výslovnosti, čo je logopedická záležitosť, hovoríme o sykavkovej asimilácii. Súčasne musí prebiehať korekcia reči realizovaná logopédom, ktorá je v takomto prípade nevyhnutná. Dá sa preto predpokladať, že nápravou výslovnosti odoznejú aj problémy so zámenou sykaviek v písaní.

Korekčné cvičenia je potrebné zamerať na **rozlišovanie zvukov**. Dieťaťu predvádzať napríklad syčanie hada /ssssss/ alebo bzučanie včely /bzzzzz/. Dieťa napodobňuje, priraduje zvuk ku zvieratku, následne porovnáva, či sú zvuky rovnaké alebo odlišné. Postupne **rozlišovať takéto hlásky v slabikách** /za-ža, sa-ša, ca-ča, se-ze/ a v slovách /sem-zem, šípka-sýpka/. Pri zmysluplných slovách sa dieťa môže opierať o význam slova, preto výber slov ľubovoľne doplniť vymyslenými – nezmyselnými slovami /šam-žam, sele-še, žika-zika, dzoma-džoma.../. Následne použijeme pracovné listy, kde dieťa dopĺňa vhodné písmeno do slova alebo opravuje chyby v predpísaných slovách. Vždy je však vhodné dané slovo dieťaťu vysloviť, aby si fixovalo spojenie zvuku /hlásky/ s písmenom.

6. Hranice slov

Pri dysortografických ťažkostiach býva často problém, že žiaci nevedia rozlíšiť hranice medzi slovami. Píšu dve alebo viac slov spolu, spájajú predložky a zvrtné zámena so slovom, nerozlišujú začiatok a koniec vety. Môže ísť o problém v sluchovej analýze/syntéze, nedostatky v porozumení textu alebo aj v narušenej schopnosti diferenciacie.

Pri nácviku rozlišovania hranice medzi slovami je možné využiť rôzne úlohy, kde dieťa nielen sluchom ale aj zrakom vníma – učí sa rozlíšiť hranicu medzi jednotlivými slovami vo vete alebo v slovnom spojení. Počet slov sa určuje najskôr v jednoduchých vetách /alebo v krátkych slovných spojeniach/, kde nie sú predložky ani zvrtné zámena /napr.: Slnko svieti. Pes breše. Začínajú prázdniny./. Neskôr voliť zložitejšie vety – zložitejšie varianty, kedy sa postupne pridáva počet slov, pokiaľ je evidentné, že dieťa dokáže pohotovo určiť počet slov. Zaraďovať vety s predložkou a zvrtným zámenom/napr.: Deti sledujú rozprávky. Otec číta noviny. Dnes prišiel brat domov. Na dvore je veľký pes. V škole sme sa učili novú básničku o líške./.

Okrem **určovania počtu slov** je možné využívať grafické znázornenie jednotlivých slov vo vete /napr.: bodky, čiary, krúžky/ alebo využiť rôzne korálky, prípadne skladačky, či iné predmety znázorňujúce dané slovo.

Je veľa možností ako precvičovať zaujímavo, aby aktivita dieťa zaujala a bolo motivované k spolupráci:

- **rozdeľovanie spojených slov čiarou**, kde má dieťa na pracovnom liste text/vety bez medzier a jeho úlohou je zvislou čiarou oddeliť spojené slová
- **rozstrihovanie prúžkov papiera**, kde sú slová vo vete bez medzier a dieťa má „prúžky“ rozstrihať podľa jednotlivých slov
- **tvorenie viet z predložených kartičiek so slovami**, kde jedno slovo je so začiatočným písmenom a za iným nasleduje bodka
- **doplňanie vynechaných predložiek /alebo zvrtných zámen/ do vety**

7. Rozvoj slovnej zásoby

U žiakov s dysortografiou býva oslabený jazykový cit, porozumenie pojmov a znížená slovná zásoba. Z toho dôvodu rozvíjame danú oblasť, aby sa eliminovali špecifické problémy. Využiť sa opäť dajú nielen pracovné listy, ale aj rôzne hrové a zábavné aktivity, napr.:

- **opis predmetu** /dieťa má vysvetliť alebo popísať predmet – jeho využitie, vlastnosti (kladivo, kľúč, ...), môžeme využiť predmety, ktoré majú viac významov/
- **doplňanie slov do vety** /dieťa má doplniť správne slovo/
- **slovná reťaz** /špeciálny pedagóg povie prvé slovo a dieťa má vymyslieť slovo, ktoré sa začína posledným písmenom prvého slova/
- hra **Meno, mesto, zviera, vec**
- **popisovanie činnosti** /predvedieme dieťaťu nejakú činnosť (pohyb) a jeho úlohou je popísať slovami, čo sme predvedli, napr. otvorenie okna, zodvihnutie ruky, vysypanie pasteliek/

8. Fixácia gramatických javov

Dysortografické ťažkosti, kedy dieťa nedokáže aplikovať osvojené gramatické javy, súvisia nielen s porozumením gramatike, ale aj s koncentráciou a potrebným časom na premyslenie. Takéto deti jednotlivé pravidlá poznajú, vedia poučky a pohotovo vymenujú napríklad vybrané slová alebo spoluhlásky podľa rozdelenia. V písomnom prejave majú problém vnímať dané pravidlo a píšú, akoby im bolo jedno, kde aké „i“ napíšu, kde na konci slova bude koncovka „ou, ov“, kde má byť diakritické znamienko alebo veľké začiatočné písmeno. Gramatických javov máme v našom pravopise veľa a každým nasledujúcim školským rokom ich pribúda. Nie všetkým deťom stačí pravidlám porozumieť, špecifické ťažkosti im neumožňujú ich aj správne v danom texte vedieť použiť. Ľahšie je pre nich ústne zdôvodniť daný jav ako napísať.

Zameranie korekčných cvičení by malo byť **multisenzorické**. Zapojiť nielen sluch ale aj zrak, v tomto prípade si ľahšie zapamätá a vybaví, prípadne aplikuje daný gramatický jav. Vhodné sú gramatické tabuľky, farebne zvýraznené rozdelenia spoluhlások, riekanky súvisiace s vybranými slovami alebo kartičky so vzormi podstatných a prídavných mien. Jednotlivé pravidlo **osvojovať bez učenia poučky**, zameriavať sa na použitie

v danom slove, na konkrétnom príklade. Vymyslieť schému, ktorá môže dieťaťu pomôcť daný gramatický jav vidieť vo vizuálnej podobe. Pomôcť tak dieťaťu pochopiť, prečo napríklad po tvrdej spoluhláske píšeme tvrdé „y“ a prečo po mäkkej spoluhláske píšeme mäkké „i“, alebo prečo sa na konci slovies píše skoro vždy mäkké „i“.

Osvojené pravidlo precvičovať aj samotným písaním diktátu, pre overenia, ako dieťa napreduje. Môžeme ho tak odsledovať, usmerniť a zároveň **viesť k dostatočnej autokontrole**. Najskôr sa zameriavať na diktáty slov, v ktorých sa daný jav precvičuje, chyby však neopravovať, snažiť sa dieťa samo doviest k postrehnutiu svojej chyby. Každé dopísané slovo následne spoločne skontrolovať a zdôvodniť daný jav. Postupne písať krátke vety, kde znovu nechať dieťaťu priestor na autokontrolu a možnosť opravy. Snažiť sa dieťa učiť zdôvodniť všetko, čo napíše, a tým si postupne osvojiť samotnú aplikáciu gramatických pravidiel.

Žiaci s dysortografiou majú v škole možnosť písať diktát formou doplňovačky, prípadne majú úľavy, ktoré odbúrajú stres a napätie spôsobené špecifickými ťažkosťami. Avšak, nie pre každého žiaka je táto forma vhodná. Odporúča sa hlavne pre žiakov s ťažkosťami v sluchovej analýze - pri vynechávaní písmen alebo pri zámene písmen, prípadne s výraznými ťažkosťami v grafomotorike. Niekedy stačí ponechať žiakovi dlhší čas na kontrolu, alebo pri písaní slohovej práce neznámkovať gramatickú stránku písomného prejavu. Pri dysortografii, kde majú žiaci narušené viaceré čiastkové funkcie a ich diktát je „more chýb“, je vhodné odporúčať neznámkovanie diktátov alebo ich písanie individuálnou formou, napríklad so školským špeciálnym pedagógom alebo pedagogickým asistentom.

Každé dieťa potrebuje individuálny prístup, a preto by mala byť intervenčná činnosť plánovaná s akceptovaním špecifik jednotlivca. Dĺžku intervenčnej činnosti posudzuje odborný zamestnanec, ktorý ju realizuje. Pri dysortografii je vhodné aspoň jedenkrát do týždňa precvičovať oslabené čiastkové funkcie a pravidelne s rodičom konzultovať všetky náležitosti rozvoja. Nedá sa presne určiť obdobie, ako dlho budú intervencie prebiehať, avšak dá sa predpokladať, že je to záležitosť niekoľkých mesiacov.

Výstup činnosti

1. Záznamy zo psychologickej diagnostiky
2. Záznamy zo špeciálnopedagogickej diagnostiky
3. Diagnostická správa zo psychologického vyšetrenia /výsledky jednotlivých skúšok a testov, záver, odporúčania/
4. Diagnostická správa zo špeciálnopedagogického vyšetrenia /výsledky jednotlivých skúšok a testov, záver, odporúčania/
5. Správy z odborných vyšetrení /v prípade potreby – logopedické, neurologické, pedopsychiatrické, iné/
6. Odporúčanie k prideleniu pedagogického asistenta /v prípade, že si to charakter zdravotného znevýhodnenia žiaka vyžaduje/
7. Žiadosť zákonného zástupcu o vzdelávanie dieťaťa formou individuálnej integrácie /podáva ju rodič a adresuje riaditeľovi školy/
8. Informovaný súhlas rodiča /vypracuje škola s náležitosťami spojenými so vzdelávaním/
9. Žiadosť rodiča o oslobodenie dieťaťa z druhého cudzieho jazyka /podáva ju rodič v prípade, že to odporúča poradenské zariadenie/
10. NÁVRH na vzdelávanie žiaka so ŠVVP v MŠ, ZŠ, SŠ a ŠŠ /povinná dokumentácia školy pre začleneného žiaka/
11. Individuálny vzdelávací program /vypracováva poverený zamestnanec v spolupráci s vyučujúcimi, školským špeciálnym pedagógom alebo špeciálnym pedagógom poradenského centra, je súčasťou NÁVRHU, v prípade ak osobitosti vzdelávania žiaka s VPU nie sú zahrnuté v ŠKVP danej školy.
12. Záznam zo špeciálnopedagogických, prípadne psychologických konzultačných a intervenčných činností
13. Plán špeciálnopedagogickej intervenčnej činnosti
14. Záznamové hárky z korekčných činností

Spolupráca

Počas procesu diagnostiky aj nápravy dysortografie úzko spolupracujú zainteresovaní odborní a pedagogickí zamestnanci školy, zariadenie poradenstva a prevencie, v prípade potreby je možné osloviť k spolupráci lekárov, prípadne ďalších odborníkov. V neposlednom rade je nevyhnutná spolupráca rodiča so všetkými zainteresovanými odborníkmi.

V centre poradenstva a prevencie úzko spolupracuje psychológ so špeciálnym pedagógom, ktorí konzultujú priebežné výsledky diagnostiky s následným formulovaním záverov a odporúčaní pre vzdelávanie dieťaťa. Priebežne konzultujú potrebné informácie o dieťati aj s pedagogickými zamestnancami školy alebo odbornými zamestnancami školy – školský špeciálny pedagóg a školský psychológ.

Na prvom stupni ZŠ je to najčastejšie triedny učiteľ, na druhom stupni okrem triedneho učiteľa je dôležité prebrať ťažkosti žiaka aj s vyučujúcim slovenského a cudzieho jazyka, podľa potreby aj s inými vyučujúcimi. Multidisciplinárny prístup je základom dostatočnej pomoci dieťaťu zvládnuť ŠVVP a vysporiadať sa s ťažkosťami každodenného vzdelávacieho procesu.

Edukácia zdravotne znevýhodneného žiaka si vyžaduje tímovú spoluprácu, kde aj rodič má svoju nezastupiteľnú úlohu. Podieľa sa nielen na výchove svojho dieťaťa, ale s pomocou všetkých zainteresovaných vie pomôcť svojmu dieťaťu zvládnuť vzdelávací proces v rámci jeho možností.

V prípade potreby môže mať žiak vypracovaný Individuálny vzdelávací program, ktorý v súlade s odporúčaniami zariadenia poradenstva a prevencie vypracuje pedagogický zamestnanec poverený riaditeľom školy v spolupráci so školským špeciálnym pedagógom, pedagogickým asistentom a odborným zamestnancom školy a po konzultácii so zákonným zástupcom.

Úskalia postupu

Aby bolo dieťa pripravené zvládať nároky vzdelávacieho procesu, už v predškolskom veku musíme venovať rozvoju čiastkových funkcií dostatočnú pozornosť. Preto je potrebné dostatočne stimulujúce prostredie, v ktorom dieťa vyrastá. Je to v prvom rade rodina a školské zariadenie.

Málo podnetné rodinné prostredie je v neprospech dostatočného vývinu dieťaťa, vtedy určitým spôsobom môže byť nápomocnou pri rozvoji materská škola. Plnenie povinného predprimárneho vzdelávania pre rodiny, kde deti nemajú dostatočne stimulujúce prostredie, môže sčasti pomôcť s predškolskou prípravou, čo v niektorých prípadoch nie je postačujúce k tomu, aby boli dostatočne pripravené na vstup na ZŠ. Deti, ktoré navštevujú materskú školu od troch rokov, majú zručnosti rozvíjané správnym smerom, pod vedením kvalifikovaných pedagógov. V predškolskom veku je odporúčané rozvíjať fonematické uvedomovanie pomocou metodiky podľa D.B. El'konina, ktorá sa však vo väčšine MŠ nerealizuje. Dôvodom je finančné poddimenzovanie, z pohľadu doškoľovania pedagógov, ktoré súvisí s potrebou navýšenia finančných prostriedkov na školenia a potrebné metodické materiály. Táto metodika je z hľadiska prevencie ťažkostí detí v oblasti čítania a písania veľmi vhodná a efektívna. Zamestnanci centra poradenstva a prevencie vykonávajú takéto preventívne programy priamo v materských školách, nie je však možné z časového hľadiska a počtu zamestnancov obsiahnuť všetky MŠ v okrese.

V mladšom školskom veku sú pre deti so zdravotným znevýhodnením, u ktorých sa prejavujú dysortografické ťažkosti, nevyhnutné korekčné cvičenia. Tieto najčastejšie absolvujú v centre poradenstva a prevencie (ŠP), v školskom prostredí (ŠŠP) v minimálnej miere. Je to spôsobené nedostatkom odborných zamestnancov v základných školách, prípadne majú pracovné úväzky, ktoré nepokryjú dopyt frekvencií nápravných cvičení. V základných školách majú v starostlivosti všetky deti so zdravotným znevýhodnením, ktorých je v dnešnej dobe naozaj veľa. Reedukačné (korekčné) cvičenia vedené odborníkom majú byť poskytované – najmä na začiatku - čo najčastejšie, v rámci jedného týždňa. Do zariadenia poradenstva sa dostanú deti maximálne 1x za týždeň, i to je len v ideálnom prípade. Pokiaľ však rodič nie je intelektuálne aj osobnostne zdatný na domáce cvičenia alebo z iných dôvodov nemôže pracovať s dieťaťom doma /pracovná doba, dieťa vychováva bez partnera a pod./, nedostáva dieťa potrebnú podporu a pomoc.

Ďalším úskalím v starostlivosti o dieťa so zdravotným znevýhodnením je nejednotnosť pedagógov v prístupe počas edukácie takýchto žiakov, niekedy aj neochota dodržiavať odporúčania alebo odborné individuálne postupy zapracované v IVP, nedostatočná vzdelanosť učiteľov v oblasti VPU. Preto niekedy učitelia bagatelizujú neúspech žiaka, pripisujú ho k lajdáctvu a nedostatočnej domácej príprave. Naopak samotný rodič alebo dieťa považujú takéto nastavené postupy za samozrejmosť, neakceptujú podmienky, ktoré vyplývajú z povinnosti výuky a spolupráce so školou - nedostatočná spolupráca rodiny a samotného dieťaťa.

Spolupráca rodiča počas nápravných cvičení, kedy je nutná pravidelná dochádzka, dodržiavanie inštrukcií odborníka a systematickosť pri práci v domácom prostredí, taktiež nebývajú samozrejmosťou.

V neposlednom rade svoju úlohu zohráva i kvalita diagnostických vyšetrení - zistiť presnú príčinu ťažkostí žiaka, vedieť odlíšiť špecifické problémy, nastaviť dostatočné odporúčania pre školu, ale aj rodiča. Je to nielen otázka vzdelania odborníkov, ale aj skúseností, ktoré nadobúdajú praxou, sú ochotní sa vzdelávať a zúčastňovať na rôznych školeniach. Na druhej strane možnosť testových batérií je obmedzená, často ide o zastarané metodiky, neaktualizované vzhľadom k sociokultúrnym a edukačným oblastiam v pomeroch nášho školstva.

Napríklad podrobná diagnostika VPU – dysortografie a dyslexie by bola veľmi ťažko možná bez odborníkov, ktorí na základe dlhoročných výskumov spracujú kvalitné diagnostické nástroje. Nie každé poradenské zariadenie má k dispozícii vyškolených odborníkov, či už z dôvodu finančných alebo iných. Ani najväčší dodávateľ testov – Psychodiagnostika neponúka takúto novú diagnostickú batériu, v ponuke je však nespočetne veľa takých, ktoré sa už nepoužívajú alebo používajú len veľmi málo.

K tomu, aby mali dieťa aj rodič poskytnutý kvalitný edukačný a poradenský servis, je základom multidisciplinárny prístup, zainteresovanie všetkých odborníkov a dobrá spolupráca medzi nimi. A to nielen z ľudského hľadiska, ale aj medzirezortného, čo nebýva vždy samozrejmosťou.

Čomu sa vyhnúť

- nedostatočnej informovanosti rodiča o výsledkoch vyšetrenia /výsledky a odporúčania odborníka by mali byť prekonzultované na osobnom stretnutí s rodičom, mať dostatočný časový priestor aj na jeho prípadné otázky/
- stručnej a veľmi odborne napísanej správe z vyšetrenia, pretože je v prvom rade vypracovaná pre rodiča /pokiaľ to nie je nevyhnutné, používame terminológiu, ktorej rozumie laik, odborné termíny dostatočne vysvetlíme/
- nespokojnosti s interným alebo externým odborníkom, ktorý sa podieľa na diagnostike, edukácii
- a intervencii žiaka /konzultujeme so psychológom, učiteľmi, odbornými zamestnancami školy, a inými/
- nadradenému prístupu počas komunikácie s rodičom alebo s dieťaťom /ľudský prístup a pochopenie jednotlivca je určite zárukou lepšej spolupráce/
- počas reedukačných cvičení monotónnosti práce, nerešpektovaniu individualít a potrieb dieťaťa /jednotlivé cvičenia by mali byť nielen z hľadiska odbornosti kvalitné, ale pre dieťa aj zábavné, motivačné a zaujímavé, s akceptovaním momentálneho naladenia dieťaťa a jeho individuálnych schopností/

Doplňujúce informácie

Kvalifikačné predpoklady

Podľa vyhlášky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR č. 1/2020 o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov:

- školský špeciálny pedagóg (uvedené v prílohe č. 8 vyhlášky č. 1/2020),
- špeciálny pedagóg - odborný zamestnanec (uvedené v prílohe č. 11 vyhlášky č. 1/2020.
- psychológ, školský psychológ (uvedené v prílohe č. 10 vyhlášky č. 1/2020),

Kurzy, školenia

Aktualizačné vzdelávania v oblasti VPU, Práca so žiakmi so ŠVVP, Tvorba IVP

Absolvovanie školení k diagnostickému procesu, reedukačnému procesu

Kurz Tréning fonemického uvedomovania podľa D.B. El'konina

Zoznam použitých metód

Psychologická diagnostika

Testy si zvolí podľa veku a informácii o dieťati psychológ, najčastejšie sú používané nasledovné:

- WISC III, Bender-Geštalt test /T-92/, prípadne Stanford-Binet alebo Woodcock-Johnson
- Ravenove farebné progresívne matice /T-64/

Špeciálnopedagogická diagnostika

- *štandardizované skúšky*
 - ✖ Skúška čítania /T-202/
 - ✖ Skúška čítania pre mladší školský vek /M.Mikulajová a kol./
 - ✖ Test čítania s dopĺňaním slov /M.Mikulajová a kol./
 - ✖ Hodnotenie pravopisných schopností u mladších /M.Mikulajová a kol./
 - ✖ MABEL - batéria testov rannej gramotnosti /M.Mikulajová, 2018/
 - ✖ Diagnostika špecifických porúch učenia /T-239/
 - ✖ Skúška lateralít /Matejček, Žlab/
 - ✖ Reverzný test /Jurčová, T-1/
 - ✖ Žlabova skúška jazykového citu /Mikulajová, 1993/
 - ✖ Obrázkovo-slovníková skúška /Kondáš, T-8/
 - ✖ Orientačný test školskej zrelosti /Jirásek, T-33/
 - ✖ Deficity čiastkových funkcií /Sindelarová, T-254/
 - ✖ Test prediktorov gramotnosti /Mikulajová a kol., 2012/
- *orientačné skúšky*
 - ✖ odpis, prepis, diktát /administrujeme podľa potreby/
 - ✖ matematika /orientačné zistenie matematických vedomostí/
 - ✖ čítanie /administrujeme podľa potreby/
 - ✖ autodiktát /administrujeme podľa potreby/

Zoznam organizácií

Centrum poradenstva a prevencie

Použité zdroje

JUCOVIČOVÁ, D. - ŽÁČKOVÁ, H. 2014. *Reedukace specifických porúch učení u dětí*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014. 176 s. ISBN 978-80-262-0645-3.

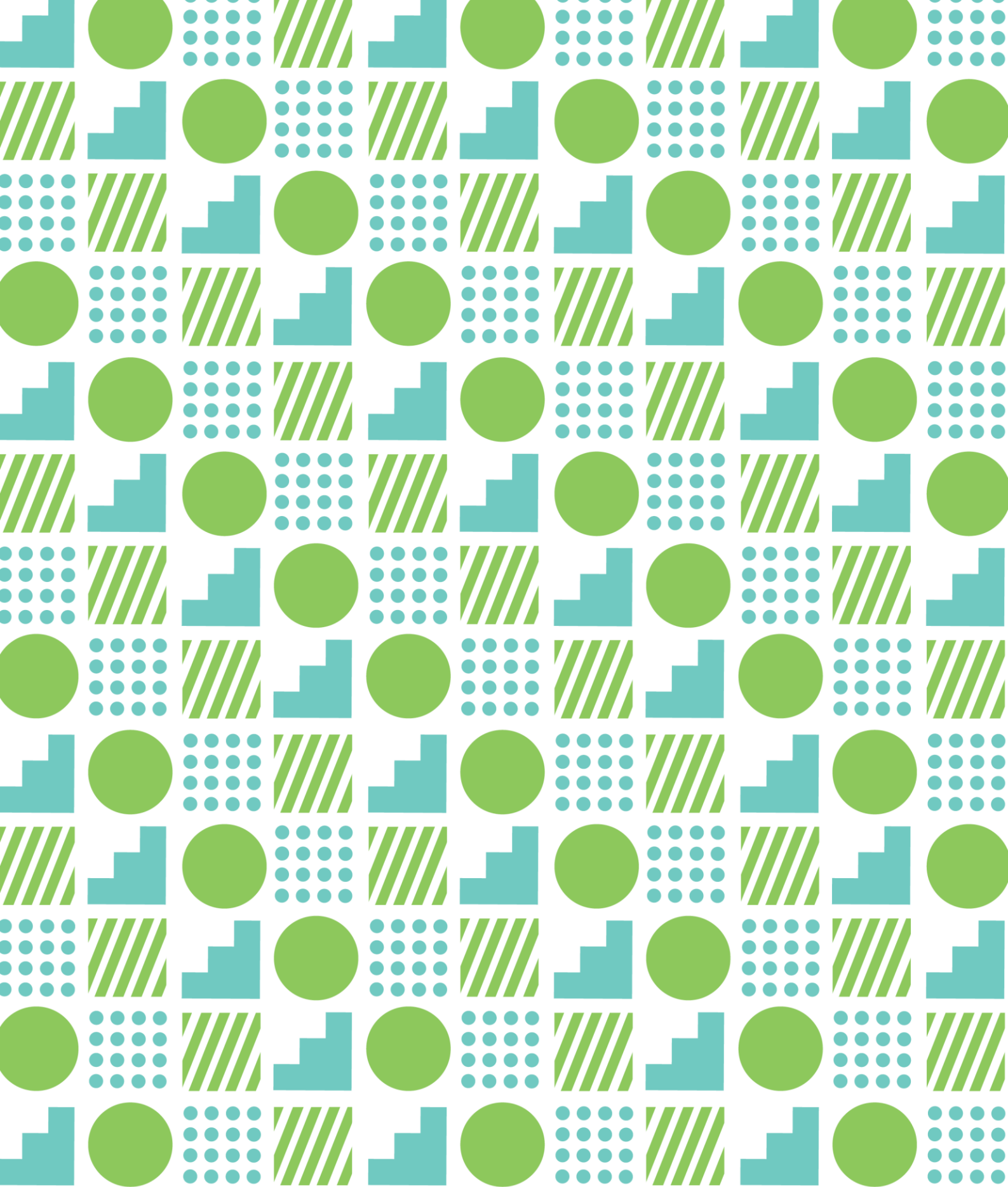
MIKULAJOVÁ, M. a kol. 2012. *Čítanie, písanie a dyslexia*. Bratislava: MABAG, 2012. 296 s. ISBN 978-80-89113-94-1.

POKORNÁ, V. 2010. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. 336 s. ISBN 978-80-7367-817-3.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Podporná úroveň 1. stupňa*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/att/22169.pdf>.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce